

ורכב מאמינים

עלון שבועי מבית בני אמונים

פְּרִשֵׁת וַיִּקְרָא

מאוצרות אמונים

פניני אמן ותפלה בפרשה

טענה בכרפת המינים... חיישינו שפא מין הוא

"ויקרא אל משה" (א כ)

"אל"ף ד' ויקרא' - זעירא. שמושה ה'ה גדול וענו לא רצה לכתב אלא ויקרא' - לשון מקרה, כאלו לא דבר הקדוש ברוך הוא עמו אלא בחלום, כדרך שצאמר בבלגם... ואמר לו הקדוש ברוך הוא לכתב גם האל"ף... וכתבה קטנה" (בעל הטורים).

יש להבין: הלא התורה כלה נתנה מפי הגבורה, וכיצד עלתה על דעתו של משה לשנות ממה שצטטנו ואפילו באות אחת? ויתרה מזו: לאחר שצטטנו בפרוש "לכתב גם האל"ף" היאך עמד על דעתו לכתב את האל"ף קטנה - ככחול עשה פשרה בינו לבין קונו?

באר רבי אברהם ויינפלד רב קהלת דרף אמת' במונסי: בודאי לא עלתה על דעתו של משה לשנות ממה שהצטטנו, אלא שבעמק לבבו החזיק עצמו לכלום וחשב שראוי להכתב עליו ויקרא' - לשון מקרה. לפיכך כאשר הצטטנו לכתב ויקרא', מתוך עמק ענוותנותו, נכתבה על ידו האות א' זעירה מבלי משים.

על פי האמור נוכל להבין את הסבה שבמדרש (תנחומא א) הסמיכו לפסוק זה הלכה מהלכות שליח צבור: טענה בכרפת המינים, מחזירין אותו ואומרה בעל פרוח. חיישינו שפא מין הוא"; ממושה למדנו עד כמה משפיעה הכרתו הפנימית של האדם על פעולותיו החיצוניות. אף שליח צבור זה שטעה בכרפת המינים, יש לחשש שבסתר לבו טמונים היו הרעורר כפירה אשר גרמו לו לטעות דוקא בכרפת זו, ועל כן מוטלת עליו החובה לחזר ולאומרה כהלקחה.

לב אברהם'

הקרבנה על מזבח הבנוי בשמים

"אדם כי יקריב מכם קרבן לה" (א כ)

בברכת רצה' שבתפלת שמונה עשרה אנו מבקשים: "ואשי ישראל ותפלתם (מתורה) באהבה תקבל ברוחך". ולכאורה הלא בזמן הזה איננו מקריבים קרבנות ועל מה אנו כן מבקשים: "ואשי ישראל... תקבל ברוחך"?

פרשו בעלי התוספות: בגמרא (מנחות ק"א) מבאר שאף לאחר חרבן הבית, בכל יום עומד המלאך מיכאל ומקריב קרבנות על מזבח הבנוי בשמים. על קרבנות אלו אנו מבקשים שיתקבלו לרוחנו.

על מהות הקרבנות שמקריב מיכאל הביאו בעלי התוספות שני פרושים בשם המדרש: "יש מי שאומר - נשמותיהן של צדיקים, ויש מי שאומר - כבשים של אש". ובאר הבית יוסף, כי לדעת האומר שהקרבנות הם נשמות הצדיקים, נהו לפרש "אשי ישראל" מלשון אישי, כלומר אנשי ישראל.

רבי דב פריש מאושפיצין הוסיף וכתב כי דברי

אמ"ו' פרקים בסדר קדשים

"אדם כי יקריב מכם קרבן לה' מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם" (א כ)

כתב רבי אלקזר רוקח אב"ד אמשטרדם:

בסדר קדשים הפולל את דיני הקרבנות ועבודת המקדש יש צ"א פרקים. מנן זה רומז לכך שהיחוד הנעשה באמצעות הקרבנות הוא דגמת היחוד הנעשה באמצעות ענית אמן שהיא בגימטריה צ"א, בגימטריה של שמות הו"ה ואדגמת יחד. אף השם "קרבן" מורה על כך שהוא מקרב ומאחד את שני השמות גם יחד. רבי משה דוד וואלי תלמיד הרמח"ל אף הביא רמז לדברים מן מקדש ראשי התבות של שלשת סוגי הקרבנות: אשה, מונה, נסך הוא אמן.

רמז נוסף לכך הביא האדמו"ר רבי חיים יעקב סאפרין מהפסוק (תהלים סח לו): "נזרא אלקים ממקדשי" - ראשי תבות: אמן'. ללמדך על הקשר שבין אמן לעבודת המקדש.

מועשה רוקח פתיחה לשתא סדרי משנה אות זו: שבטי י-ה ו'לךמ"ד ואל' במדרש כח יא: פרי חיים שמות

העונה אמן' כעד שני

"והוא עד או ראה או ידע אם לוא יגיד ונשא עונו" (א כ) דויעים דברי רבנו בחיי (שמות יד לא): "המברך מעיד בברכתו של הקדוש ברוך הוא שהוא מקור הברכה, והעונה אמן הוא מקום השטר, והוא העקר. שאין קיים העדות בעד ראשון אלא בעד שני, שהעדות נגמר על ידו, והעונה אמן הוא העד השני, וצריך הוא שיצטרף עם העד הראשון שהוא המברך, כי עמו העדות קיים".

על פי זאת כתב המוכיח רבי משה פהנא מגיטיט שמי שמברך בלחש, מלבד מה שמונע מחברו את קיום מצות ענית אמן, הוא אף פוגע בעקר משרת הברכה - עדות על מלכות הקדוש ברוך הוא. מצאיות המתקיימת רק בהצטרפות עד שני בענית אמן אחריה.

דרך משה ליום יא

על פי האמור נוכל להבין את פסק המשנה ברוה' (סו סג): "ענית אמן גם כן מכלל הברכה היא. ואף על גב דהוא ברוך כבר בעצמו, מכל מקום על ידי שעונים אמן עליה, הברכה חשובה יותר..."; כיון שפסורת הברכה היא להעיד שהקדוש ברוך הוא מקור הברכה, ועדות נעשית בשנים, אם כן ענית האמן היא חלק מהברכה, שבאמצעותה נשלמת משרת הברכה ונמסרת העדות כהלקחה.

הגמרא אף נרמזו בלשון הפתוב שלפנינו: "אדם כי יקריב מכם [קרבן] לה" - ראשי תבות מיכאל, וכאשר נוסף את תבת "קרבן" שהשקמה מצדו ראשי תבות זה, נמצא בכך רמז על הקרבנות שמקריב מיכאל.

תוספות מנחות ק"א ד"ה ומיכאל; 'בית יוסף' א"ח סק; 'דברי צדיקים'

אמן' מבעירה אהבת ה' בלב העונה

"אדם כי יקריב מכם קרבן לה" (א כ)

"בקרבת נדבה דבר הענין" (רש"י).

לכאורה תמוה: ממה נפשך, אם קרבן הנדבה נחוץ לעבודת השם, מדוע אין חובה להקריבו, ואם אינו נחוץ, מפני מה הזכירה אותו התורה?

באר בעל הקהילות יעקב:

מי שאהבת ה' בוערת בלבו, אינו מסתפק בקיום המצוות שהוא מחייב בהן, אלא מתמסר לקיים אף את המצוות שאיננו מחייב בהן, וכפועל יוצא מן המצוות הנדבה נחוץ מבקרי הדבר בלבב את אהבת ה' יותר ויותר. רצה הקדוש ברוך הוא לזכותנו שנוכל לקיים פראוי את מצות אהבת ה', ולכן העניק לנו מצוות והלכות שאינן חובה אלא פרי נדיבות הלב, כדגמת קרבנות נדבה, שפועל יוצא מן שנקיימן בהתנדבות, יגביר הדבר את אהבת ה' בלבנו.

יש שבארנו ביסוד זה את מאמר חכמים (ברכות ג ב): "גדול העונה אמן יותר מן המברך"; המברך, שמחייב בברכה, עושה זאת מתוך ראה, ובפרט שהברכות נתקנו כדי לזכר את הבורא תמיד וליראה ממונו" (מב"ס ברכות ד ז). ואלו העונה אמן אחר הברכות, ובכללן ברכות שאיננו מחייב מצד הדין להקשיב להן כדי לענות אחריהן אמן, הרי זו בחינה של נדיבות לב' שהיא אות לאהבת ה', והלא כבר אמרו חכמים (סוטה לא א): "גדול העושה מאהבה יותר מן העושה מיראה".

ברכת פרוץ; 'פנתר מלוכה' עמ' ק

הקרבנת הקרבן בכונה - 'כמצות רצונך'

"והקטיר הפהו את הכל המזבחה עלה אשה ריח ניחוח לה" (ט כ)

מפסקו זה למדו חכמים (זבחים טו א) שיש לכוון בהקרבנת הקרבן לעשות נחת רוח לה' שצוה להקריב, ונעשה רצונו. וכפי שפרש רש"י כאן: "נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני".

בכך באר רבי יחיאל מיכל פינשטיין את אשר אנו מבקשים בתפלת מוסף: "ואת מוסף... נעשה ונקריב לפניך כמצות רצונך". ולכאורה, הלא את כל המצוות אנו עושים מחמת רצון ה', ומדוע דוקא לגבי הקרבנות אנו מדגישים זאת? אלא, לפי שפאמור, אחת מכוונות הקרבן היא: "נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני", לכן אנו מבקשים שזוהי להקריב את הקרבן בכונה הרצויה - "כמצות רצונך".

שי' לתורה ר"ה ויהי עמו שנו

"והוא עד או ראה או ידע אם לוא יגיד ונשא עונו" (א כ)

כך כתב המוכיח הקדום רבי משה פהנא מגיטיט בספרו 'דרך משה' (ליום י"א): "וכל איש מישראל מחייב לומר הברכות בקול רם, כדי שישמענו בני הבית או שאר העומדים אצלו, ויכולים לענות אמן. שמלת אמן עדות הוא על הברכה שהיא אמת, ואם יאמר בלחש הוא כמו שמעלים להעיד על הדבר".

יהודי יקר!

משרת הברכה היא להעיד על מלכות הקדוש ברוך הוא (ברבנו בחיי שמות יד לא). וכשאתה מברך בקול, כדי שיענו אמן על ברכותיה, אתה משלים בכך עדות זו.

בני אמונים - אמן לכל ברכה.

בקשות 'הרחמן' (ח)

בקשה בשבת על יום שכלו שבת

שבת קדש מכנה בפנינו: 'מעין עולם הבא' (ע"פ ג'רבות נז א), לפי שבה אנו שובתים ממלאכה פדגמת העולם הבא שאין בו מלאכה, ורק: 'צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה' (ג'רבות ז א), ממה שהכינו ב'מי' המעשה' - בעולם הזה. וכפי שאמרו (ע"ז א א) על השבת: 'מי ששחר בערב שבת - יאכל בשבת' (תולעת יעקב לך"מ אבן גבאי מדר"ח ע"מ פט).

ביום שהוא 'מעין עולם הבא' ראוי שנתפלל על חיי העולם הבא, ועל כן, נהגו להוסיף בברכת המזון בקשה על חיי העולם הבא: 'הרחמן הוא ינחילנו יום שכלו שבת ומנוחה לחיי העולמים' (אוצר התפלות - ע"ע יוסף).

נתן להטעים את הדברים על פי דברי הקדשת לוי' (כ"ח פסוק ד"ה א"י דהנה, ועשר הענין הבא במדרש אבותי דרבי עקיבא אות א) שרצה הקדוש ברוך הוא להטעים את ישראל מעין עולם הבא, כדי שפשיטעמו יתאו לשכרו וירבו תורה ומצוות כדי לזכות לו. אלא שהעולם הזה הוא גשמי, וכיצד נוכל לטעם בו טעם רוחני שאינו במשגיגו? לכן נתן לנו את יום השבת שהוא אחד מששים מהעולם הבא, שפך נתאה להרבות תורה ומצוות כדי לזכות לחיי העולם הבא. לפיכך תקנו לנו לבקש בשבת על העולם הבא, שלאחר שטעמנו מעין טעמו, מיחלים אנו לזכות לקרב האמתי (שבט מיהודה' למהר"י גרינוולד ואתחנן).

שבת ומנוחה - לחי העולמים

גם 'הרחמן' זה מיסד על פי לשון המשנה (תמיד פ"ז מ"ח) בענין 'שיר של יום': 'בשבת היו אומרים (תהלים צב א): 'מזמור שיר ליום השבת' - מזמור שיר לעתיד לבא ליום שכלו שבת מנוחה לחיי עולמים'. בפירושנו שם גרס: 'לחי עולמים', אך כתב ה'תוספות יום טוב' שאין חלוק בדבר, ושני הגססאות מכונים על הקדוש ברוך הוא (פסבא במחזור וסרי שבת סי' לה), שהוא חי לעולם, והוא מקור חיי העולם, כפנתוב (תקנה טו ז): 'ואתה מחיה את כלם'.

ענין זה אף ב'הרחמן' שבברכת המזון יש גרסו 'לחי העולמים', ויש גרסו 'לחיי', וכתב רבי נתן שפירא (בבאר ברכת המזון) שאין חלוק בין גססאות אלו, 'ואתה, את אשר תבחר בו - הוא הקדוש'.

יום שכלו שבת - בארץ השביעי

הברטנורא (ס"ט) באר, שיום השבת הוא כנגד הארץ השביעי (יומו של הקדוש ברוך הוא - ארץ שנה) שאז ימים (ישעיה ב א): 'ונשגב ה' לבדו ביום ההוא'. על כן אנו מתפללים לה' ש'זכנו: 'ליום' [ארץ שנים] שכלו שבת ומנוחה, רק לקדוש ברוך הוא - 'לחי העולמים'.

ענין זה באר כבר במחזור וסרי (שבת סי' לה), ושם הוסיף עוד שבעולם הזה הקדוש ברוך הוא עוסק ב'מלאכה', מתן שכרם של צדיקים ופירענותן של רשעים, אך ביום שכלו שבת, תהיה לו 'מנוחה' משלמת, כמו ביום השבת.

ה'שר שלום' מבעלזא הביא בשם המגיד ממעזריטש שפרט: בזמן שישראל שרויים בגלות כביכול אין לקדוש ברוך הוא מנוחה, לפי שהוא מצר בצרתם של ישראל, כפנתוב (ישעיהו סג ט): 'בכל צרתם לו צר'. אנו מבקשים שתבוא הגאולה וכל הקץ הנצחי יצרוותינו, שאז גם הוא יתברך כביכול ינוח מצרו, ותהיה 'מנוחה לחי העולמים' (מדבר קמ"ט פ"ר פינחס).

עוד מספר על ה'שר שלום' מבעלזא: באחת השבתות התארחו על שלחנו קבוצת עניים מסבלים בסיורים קשים, אשר צעקו ממר לבם על כאביהם. לפני ברכת המזון פתח הרבי ואמר שבברכת המזון אנו מבקשים: 'הרחמן הוא ינחילנו ליום שכלו שבת ומנוחה לחיי העולמים', כי בעולם הזה כביכול אין לו יתברך מנוחה, שאיננו מבינים דרכיו וכל אחד מתאונו על מר גורלו. אך לעתיד לבא כשתמלא הארץ דעה את ה', יכירו הכל ש'כל מאן דעביד רחמנא לטב עביד', ואז יהיה 'מנוחה לחי העולמים'. (ספר 'ב'לו ע"מ' 19).

מנוחה שהיא קדש לחיי העולמים

גרסה נוספת בלשון המשנה שבה פתחנו הובאה בטור (א"ח קלג): 'ליום שכלו שבת ומנוחה לחיי העולם הבא'.

ובתפארת ישראל שם באר ששני ענינים כלולים בבקשה זו:

האחד - שזוכה 'ליום שכלו שבת' - הם חיי העולם הבא, אחר צאת הנשמה מהגוף, והשני - 'מנוחה לחיי העולמים' - על הארץ השביעי שבו תהיה מנוחה לחיי העולמים, שחיי העולם ישתנו אז למשך ארץ שנים, כמבאר בגמרא (סנהדרין צו א).

באפן נוסף נתן להסביר זאת על פי משלו של המגיד מדובנא (אהל יעקב ובהל): על דלת ביתו של העשירי הדפס עני ובקש נדבה. הפתע העשירי לגלות שעני זה הוא בן עירו לשעבר, וכיון ששנים חלפו מאז התנתק ממוצאתו, שמח על ההזדמנות להתעדכן בשלום משפחתו וחבריו מהעבר. אלא שהעני מהר להמשיך בעבודתו, ולא אבה להתעכב עד שהבטיח העשירי לשלם לו כפלים ממה שעתיד היה להרויח בחארו על הפתחים.

התישב העני על פרסה ליד האח המסוקת בטרקלינו של העשירי והחל לגלל את ספוריו לאגניו הכרויות של העשיר. אלא שהתנאים הנוחים גרמו לכך שתוף דקות ספורות הוא נרדם. כעס העשיר ואמר לו: 'וכי שלמתי לך בשביל שתיישן? הלא שלמתי לך כדי שתספר... סים את משימתך, ולאחר מכן תזכה למטה מצעת ואף למנה משביעה'.

כך נתן להבין את חולונו: 'ליום שכלו שבת ומנוחה לחיי העולמים' - לא מנוחה המקדשת לאכילה, שתיה ושנה, אלא מנוחה כדי שנוכל להקדיש שעותינו להוסיף תורה ומצוות שעמדו לחיי העולם הבא (ברכת דוד).

המחילה והתפלה פעלו את פעלתן

כסלו תשע"ג. הטלפון בחדרו של הרב אליהו מראשי ישיבת 'תהלת התלמוד' צלצל. על גבי הצג נראה מספר ארץ ובלתי מפר, ומעבר לקו הידעה הדובר כירחמיאל דלקוביץ.

"הרב זוכר אותי?" הוא שאל, ורבי אליהו לא היה זקוק ליותר מפמה שניות כדי להזכר. "בדואי", השיב, "לא שכחתי אותך כפי שאיני שוכח אף אחד מתלמידי... אם אינני טועה חלפו למעלה מעשור מאז שפגשתי את הישיבה. היכן אתה היום? מה שלומך ומה מביא אותך להתקשר ביום בהיר?"

רבי אליהו הפתע עוד יותר כאשר במקום תשובה לצורו שאלותיו נשמע מעבר לקו קול בכי חרישי. הוא המתין דקה קלה עד שנפסק הבכי, וירחמיאל המשיך: "שלומי טוב ברוך ה', אולם אני זקוק לישועה גדולה; למעלה משש שנים חלפו מיום נשואי וטרם זכינו לילדים. הישועה אינה נראית באפק, וגם הרופאים הרבים, שאות חדריהם פקדנו, אינם נותנים לנו תקוות רבות.

התקשרתי לרב משום שמה זמן רב לבי אינו נותן לי מנוח. במעמקי זכרוני קימת תמונה מטשטשת בת למעלה מעשור שנים. כפי הנראה, מתוך משוכת נעורים, פגעתי אז פגיעה משמעותית באחד מרובי הישיבה, ואינני זוכר מיהו, כפי שאינני זוכר את פרטי המקרה, אולם לבי אומר לי כי בשל כך מתעקבת ישועתי. אני מבקש מאד מהרב כי יחוס וירחם עלי ועל משפחתי וינסה לברר על מי מאנשי הצוות מדבר. אני משתוקק בכל מאודי להתנצל בפניו ולבקש את סליחתו. כך אולי אוכה סוף סוף להפגד בפגדת ישועה ורחמים".

גם רבי אליהו לא זכר את פרטי המקרה, אולם הוא הבטיח לנסות ולברר, ולאחר מכן נפרד מתלמידו תוך אחולים לבביים כי בקרוב יזכה לבשרו בשורות טובות.

ספורו של תלמידו לשעבר נגע ללבו של רבי אליהו, וכפי שהבטיח, כבר באותו היום נגש ללך רבני הישיבה בזה אחר זה וברר אם הם זוכרים את המקרה שתאר ירחמיאל. אלא שאיש מהם לא זכר. ירחמיאל זכר היה להם היטב כפחור בעל מרץ ובעל לשון חדה ושנונה, אולם אף לא אחד מהם נשא זכרון של פגיעה בו.

לאחר שברורו העלו חרס, התקשר רבי אליהו לירחמיאל וספר לו כי אלו הן התוצאות... אלא שירחמיאל לא ותר: "אני בטוח כמעט במאה אחוז שפגעתי באחד מאנשי הצוות, אלא, ינסה הרב לברר זאת בשנית".

לבו של רבי אליהו יצא מרחמים על בן שיחו, אולם הוא לא ידע כיצד לעזר לו. הוא הרג קמעא ואז העלה רעיון: "אם אינך יכול להגיע לכאן, אני מציע שתתקשר אלי בשעת המסבה. אני את הטלפון מול המיקרופון, אתה תספר את ספורך במעמד כל בני הישיבה ורביה ותבקש מחילה בפומבי, ואולי כך תזכה למחילה".

הרעיון מצא חן בעיניו של ירחמיאל. וכך, כמה ימים לאחר מכן, במצומה של מסבת החסים, התקשר רבי אליהו לירחמיאל וקרב את הטלפון למיקרופון. ירחמיאל ספר בקצרה את ספורו לאזניהם הכרויות של הגאספים, ומשסים ענו כלם אחריו: "מחול לך, מחול לך".

הספור נגע ללבם של כמה מצעירי התלמידים, ואחד מהם קם והציע כי בכל יום, מעתה ועד לישועה, יאמרו הוא וחבריו פרק תהלים ולאחר מכן יזכירו את שמו של ירחמיאל ומשפחתו לברכה ולישועה. הרעיון זכה לאישורו של ראש הישיבה, וכבר באותו מעמד נאמר פרק תהלים ולאחריו 'מי שברך' לזכותם, אשר בסיומו ענו הכל 'אמן' בכונה.

ירחמיאל סים את השיחה בהתרגשות ובצפיה. התלמידים מלאו את חלקם, ומאז למשך כל השנה הבאה נאמר בישיבה בכל יום פרק תהלים לזכותו של ירחמיאל שפיצד בדבר ישועה ורחמים. למעלה משנה חלפה מאז. במהלכה לא שכחו רבי אליהו ותלמידיו את ירחמיאל. דרכו לישועה לא הייתה סגה בשוטנים, אולם תפלותיהם של התלמידים לווהו לארץ הדרך, עד שלאחר פשנה זכו הם להתברר כי בסיעתא דשמיא תוף שרשרת של נסים גלויים נולד לירחמיאל ולזוגתו בן זכר, בריא ושלם. בקשת המחילה, יחד עם התפלות הרבות שונשאו ברבים בעקבותיה, פעלו את פעלתן כנגד השטע, והישועה לא אחרה לבוא.

יוני העמידים וחסידים י"א ע"מ צג